

2023: Special Issue "Problems and Prospects for the Development of Accounting, Economic Analysis and Audit Based on International Standards in the Conditions of Economy Digitalization"

CHAKANA INVESTORLARNING KAPITAL BOZORIDA FAOLLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI

Alikulov Azamat Tuygunovich

QarMII "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrası mudiri, i.f.f.d. (PhD)

azamat1441@mail.ru

Annotatsiya

Maqolada kapital bozorida chakana investorlarning faolligiga ta'sir etuvchi omillar o'rganilgan hamda ularning bog'liqligi ekonometrik tahlil qilingan. O'rganishlar natijasida ushbu omillar bir tizimga keltirilgan hamda O'zbekistonda kapital bozorida chakana investorlarning faolligini oshirish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasidan kelib chiqib ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kapital bozori, chakana investor, xarid qobiliyati pariteti, savdo mexanizmi, moliyaviy savodxonlik, bo'linuvchi aksiyalar, kriptovalyuta, shaxsiy portfolio.

Kirish

Investitsion faoliyatning jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, iqtisodiy o'sishni samarali milliy kapital bozorisiz amalga oshirish mumkin emas. «Rivojlangan milliy kapital bozori esa iqtisodiyotning o'sishiga hamda mulkdorlar jamiyatini shakllantirishga yordam beradi» [1] va aksincha, mulkdorlar sinfining iqtisodiyotda mavjudligi kapital bozorida chakana investorlar faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir shaxs o'z moliyaviy holatini yaxshilash va daromadini oshirish uchun shaxsiy mablag'larini investitsiyalarga yo'naltiradi. Bugungi kunda bu faoliyatni moliya bozorisiz amalga oshirish bir muncha murakkab masala bo'lib, hech bo'lmaganda resurslar transaksiyasini bank tizimi orqali amalga oshirish zarurati yuzasidan moliya bozoriga murojaat qilishiga to'g'ri keladi. Moliya bozorining bugungi rivojlanish tendensiyalari shuni ko'rsatmoqdaki dunyo aholisining katta qismi (asosan rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarda) ortiqcha moliyaviy resurslarini kapital bozori orqali ko'paytirishga va jamg'armalarini fond instrumentlariga yo'naltirishga harakat qilmoqda. Xususan, AQShda uy xo'jaliklarining 52 % aksiyalar bozoriga bevosita yoki bilvosita investitsiya qiladi. Buning asosiy sabablari jahonda fond instrumentlarining istalgan toifadagi (daromadga munosabati, riskga munosabati, hududni hisobga oluvchilar va hatto investorning diniy mansubligi) investorlarga mo'ljallangan moliyaviy instrument turlarining mavjudligi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Chakana investorlar o'z jamg'armalarini investitsiyalarga yo'naltirishlari orqali o'z kapitalini ko'paytirishni maqsad qilgan holda iqtisodiyot tarmoqlarida kapital harakatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari chakana investorlar Kapital bozoriga investitsiya yo'naltirishining yana bir ijobiy jihati shundaki, investor o'zining kelgusidagi iqtisodiy farovonligi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi.

So'ngi yillarda moliyaviy aktivlar bahosining xalqaro bozorda doimiy o'sish tendensiyasi hisobidan chakana investorlarning moliya bozoriga kapital yo'naltirishlari faollashib bormoqda. Moliya bozorida faoliyat yuritayotgan kompaniyalar (banklar, fond birjalari, sug'ruta kompaniyalari, brekerlik tashkilotlari, va h.k.) o'z mijozlari sonini, hizmatlar hajmini oshirish maqsadida kundan-kunga yangi innovasion texnologiyalar, yangi hizmat turlari va yangi savdo platformalarini ishlab chiqib bozorda taklif etayotganlari ijobiy baholanmoqda. Ammo buning natijasida axborot manbai kengayib, bozorda investorlar uchun ishonchli ma'lumotlarni topish borgan sari qiyinlashib, ularni himoya qilish imkoniyatlari pasayib bormoqda. Bu kabi riskli holatlarni oldini olish uchun esa keng aholi qatlamida moliyaviy savodxonlik darajasini oshirish muhim ahamiyat kasb etishi hech kimga sir emas. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda ushbu maqolada kapital bozorida chakana investorlarning faolligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni tizimlashtirib sodda ko'rinishlarda tahlil qilishga harakat qilamiz.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Rossiyalik iqtisodchi B.Podgorniy MDH mamlakatlari xususan Rossiya federatsiyasiyasi fond bozorining rivojlanish yo'llarini va fond bozori orqali milliy iqtisodiyotga mulkdorlar kapitalini jalb qilish bo'yicha izlanishlar olib borgan [1].

Shvedsiyalik olimlar Johan Almenberg va Anna Dreberlar tomonidan fond bozorida chakana investorlarning faolligi ta'sir etuvchi omillar o'rganilgan. O'z ilmiy ishlarida chakana investorlarning fond bozorida ishtirokini o'rganishida ularning yoshi va jinsi bo'yicha faolligiga e'tibor qaratilgan. Bundan tashqari chakana investorlarning moliyaviy savodxonligining fond bozorida ishtirok etish etishlariga ko'ratadigan ta'sirlarini o'rganishgan [2].

Xitoylik olim Ming Gao ushbu mavzu bo'yicha o'zining ilmiy ishlarida fond bozorida uy xo'jaliklarining ishtirokini o'rgangan. Bunda u uy xo'jaliklarining fond bozoriga investitsiyalar kiritish hohishlariga ta'sir etuvchi omillarga ko'proq e'tibor qaratgan. Bunda olim tomonidan olib borilgan tadqiqotda uy xo'jaliklarining daromadlari ularning fond bozorida faolligiga ta'sirini o'rganishga e'tibor qaratilgan [3].

Mahalliy olimlarimizdan N.M.Maxmudov hamda N.R.Avazovlar o'zlarining ilmiy risolalarida O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo'llari bo'yicha izlanishlar olib borishgan. Bunda mualliflar investitsion jazobadorlik, investitsiyani sohalar va iqtisodiyotga yo'naltirishga ta'sir etuvchi omillar borasida izlanishlar olib borishgan [4].

S.E.Elmirzayev izlanishlarida rivojlangan davlatlarda dividend siyosati, korporativ tuzilmalar faoliyatini o'z mablag'lari va qarz mablag'lari hisobiga moliyaviy ta'minlash masalalari, korxonalar faoliyatiga xorijiy kapitalni jalb etish yo'llari, kapital bahosini aniqlash, moliyaviy aktivlar daromadlilikini baholash yo'nalishlari kabi masalalarni ham nazariy, ham amaliy jihatdan yoritib bergan[5].

F.T.Muxamedov ilmiy izlanishlarida fond birjalarida savdo mexanizmlarini o'rganishga e'tibor qaratgan. Savdo mexanizmlarining savdo jarayonlarining ishtirokchilar uchun qulayligi, fond bozoriga yo'naltiriladigan kapital hajmiga ta'siri, birja savdo tizimlari orqali mamlakat iqtisodiyotiga hamda fond bozoriga yo'naltirilgan kapital hajmi o'rganilgan [6].

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada kapital bozorida chakana investorlar faolligiga ta'sir etuvchi omillar xalqaro tajribadan kelib chiqqan holda taqqoslash, ilmiy abstraksiyalash, induksiya, deduksiya, analiz va sintez

metodlaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Kapital bozoriga investorlarni jalb qilishda asosiy masala bu instrumentning daromadliligi va likvidligi bo'lsa ushbu jihatlarga qo'shimcha ravishda kapital bozorida investor uchun yaratilgan shart-sharoilar ham muhim ahamiyat kasb etishi shubhasiz. Ya'ni, investorlarni ishonchli axborotlar bilan ta'minlanish, savdo faoliyati uchun qulay platformalar joriy etish, savdo qoidalari va mexanizmlarini optimallashtirish shular jumalasidandir. So'ngi yillarda, O'zbekistonda axborot erkinligi (ochiq ma'lumotlar)ga katta urg'u berilmoqda. Bu borada Korporativ axborot yagona portali saytining ishga tushirilishi investorlar uchun O'zbekistondagi kompaniyalar haqida ma'lumotlar olish uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Ammo, ushbu saytda ma'lumotlar o'z vaqtida yangilanmay qolayotganligi tizimli ishlarni joriy qilishni talab qilmoqda.

Kapital bozorida chakana investorlarning faoliyati daromadlar olishga yo'naltirilgan, ishonchli hamda tartibli bo'lishi uchun ushbu omillar jamlansa investor kiritayorgan investitsiyasidan daromad olishi yuqori, risk darasi past, faoliyati oson hamda tartibli bo'lish ehtimoli yuqorishlashadi. Chakana investorlar o'zlarining ehtiyojlaridan ortiq qismini jamg'arishi yoki investitsiyalarga yo'naltirishi bizga iqtisodiyot nazariyasidan ma'lumdir. Hozirgi davrda ham ushbu tushuncha o'z dolzarbligini yo'qotmaganligining isboti sifatida quyidagi jadvalda aholining daromadligi bir-biridan keskin farq qiluvchi mamlakatlardagi aholining aksiyalar bozorida faolligini ko'rib chiqishga harakat qilamiz.

1-jadval.

Ba'zi mamlakatlar aholisining aksiyalar bozorida investitsion faolligiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	AQSh	BB	Xitoy	Hindiston	Braziliya	Indonesiya
Aholining aksiyalar bozorida ishtiroki [9]	55%	33%	13%	3%	2%	1%
O'rtacha oylik ish haqi (AQSh dollarida)[10]	4117,4	2636,4	1056,4	535,5	381,7	330,9
Moliyaviy savodxonlik darajasi [11]	57%	67%	28%	24%	35%	32%
Aholi jon boshiga YaIM (PPP** AQSh dollarida) [12]	69287,5	49675,3	19338,2	7333,5	16056,0	12904,3

** purchasing power parity-xarid qobiliyati pariteti

Mamlakatlarda aholining investitsion faolligiga ta'sir etuvchi omillarni baholash uchun ko'p omilli ekonometrik tahlil usulidan foydalangan holda omillarning ta'sir darajasini va ularning bo'g'liqligini quyida ko'rib chiqamiz.

Ko'p omilli ekonometrik tahlilning asosiy qoidalaridan biri ya'ni, omillar o'rtasida bog'lanish kuchlarini aniqlash hamda tanlanib olinayotgan faktorlar orasida bog'lanish muammosini tekshirish hisoblanadi. Buning uchun omillar o'rtasida korrelyatsiya koeffitsiyentlari hisoblanadi, x_i va y_i o'zgaruvchilar $i = 1, \dots, n$ qiymatlarni qabul qilishda, x va y o'rtasida chiziqli bog'liqlikni ko'rsatuvchi eng

ko'p tarqalgan ko'rsatkich bo'lib, korrelyatsiya koeffitsiyenti hisoblanadi, u quyidagicha hisoblanadi:

$$r_{xy} = \frac{Cov(x, y)}{\sqrt{Var(x)}\sqrt{Var(y)}} \quad (1)$$

(1) tenglamaning sur'atida turgan $Cov(x, y)$ qiymat quyidagi nisbat bilan aniqlanadi:

$$Cov(x, y) = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y}) \quad (2)$$

x va y o'zgaruvchilarning kovariatsiyasi deyiladi va quyidagicha topiladi:

$$Cov(x, x) = Var(x), Cov(y, y) = Var(y). \quad (3)$$

Korrelyatsion tahlil korrelyatsiya koeffitsiyentlarini aniqlash va ularning muhimligini, ishonchligini baholashga asoslanadi[7]¹.

Chiziqli bog'lanish uchun ko'plikdagi korrelyatsiya koeffitsiyenti juft korrelyatsiya koeffitsiyentlar matritsasi orqali aniqlanishi mumkin[8]²:

$$R_{y,x_1,x_2,\dots,x_p} = \sqrt{1 - \frac{\Delta r}{\Delta r_{11}}} \quad (4)$$

bu yerda: $\Delta r = \begin{vmatrix} 1 & r_{yx_1} & r_{yx_2} & \dots & r_{yx_p} \\ r_{yx_1} & 1 & r_{x_1x_2} & \dots & r_{x_1x_p} \\ r_{yx_2} & r_{x_2x_1} & 1 & \dots & r_{x_2x_p} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ r_{yx_p} & r_{x_px_1} & r_{x_px_2} & \dots & 1 \end{vmatrix}$ -juft korrelyatsiya koeffitsiyentini aniqlash

matritsasi.

1-jadval ma'lumotlari asosida ba'zi mamlakatlarda aholisining investitsion faoliyatiga ta'sir etadigan statistik ko'rsatkichlarini korrelatsion tahlilini o'tkazamiz.

2-jadval

Ba'zi mamlakatlarda aholisining investitsion faoliyatiga ta'sir etadigan statistik ko'rsatkichlarini korrelatsion matritsasi

	Aholining aksiyalar bozorida ishtiroki	O'rtacha oylik ish haqi (AQSh dollarida)	Moliyaviy savodxonlik darajasi	Aholi jon boshiga YaIM (PPP** AQSh dollarida)
Aholining aksiyalar bozorida ishtiroki	1			
O'rtacha oylik ish haqi (AQSh dollarida)	0,9990975	1		
Moliyaviy savodxonlik darajasi	0,817595449	0,82865239	1	
Aholi jon boshiga YaIM (PPP** AQSh dollarida)	0,985204333	0,98594839	0,887637	1

2-jadvaldan ko'rishimiz mumkiniki, AQSH, BB, Xitoy, Hindiston, Braziliya, va Indoneziya davlatlarining aholisining aksiyalar bozorida ishtiroki aholining o'rtacha oylik ish haqi, ularning

¹ А. Ишназаров, Ш. Нуруллаева, М. Муминова, Н. Рўзиметова. Эконометрика асослари Ўқув қўлланма. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2019 йил, 258 бет

² Gujarati D.N. Basic Econometrics. McGraw-Hill, 4th edition, 2003 (Gu), Inc.p. 90

moliyaviy savodxonlik darajasi va davlatning aholi jon boshiga YAIM statistik ko'rsatkichlariga bog'liqligini ko'rib chiqishimiz mumkin. Bunda juft korrelatsion tahlil natijasiga ko'ra aholining aksiyalar bozorida ishtiroki 99,9 foiz aholining o'rtacha oylik ish haqiga, 81,8 foiz ularning moliyaviy savodxonlik darajasiga, 98,5 foiz aholi jon boshiga YAIM hajmiga bog'liq ekan. Davlatning aholi jon boshiga YAIM hajmining oshishi 98,6 foiz aholining o'rtacha oylik ish haqiga va 82,8 foiz aholining moliyaviy savodxonlik darajasiga bog'liq ekan.

Tahlil natijalaridan ko'rinadiki, aholining o'rtacha daromadi yuqori bo'lgan mamlakatlarda kapital bozorida xususan, aksiyalar bozorida chakana investorlar faolligi yuqori va aksincha aholining o'rtacha daromadi past bo'lgan mamlakatlarda esa juda pastligining guvohi bo'lishimiz mumkin. Bundan tashqari, kapital bozorida chakana investorlarning faolligi yuqori bo'lgan mamlakatlarda aholi jon boshiga YAIM yuqoriligi, ushbu mamlakatlarda chakana investorlarning mamlakat iqtisodiyotiga hamda emitentlariga bo'lgan ishonchning kuchliligini ham sabab qilib ko'rsatish mumkin.

Xulosa va takliflar

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki, O'zbekistonda chakana investorlar ko'lamini kapital bozorida oshirish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Mavzu doirasida olib borgan tadqiqotlarimiz natijasida quyidagicha xulosalarga keldik:

Birinchi, chakana investorlarning investitsion faoligini oshirishda aholi keng qatlamining moliyaviy savodxonlik darajasini ko'tarish;

Ikkinchi, chakana investorlar faoligini oshirishda emitentlar va savdo tashkilotchilar tizimiga aholi keng qatlamining ishonchini kuchaytirish;

Uchinchi, chakana investorlar uchun moliyaviy xizmatlar hamda moliyaviy instrumentlarning jozibador turlari, qulay savdo mexanizmalari hamda daromadli yo'nalishlar bo'yicha bozorni o'rganuvchi konsalting kompaniyari orqali ma'lumotlarni jamlab ular haqida keng ommani xabardor qilish;

O'zbekistonda yuqoridagi kabi masalalarning yechimi sifatida quyidagilar taklif qilishimiz mumkin:

Birinchi, aholining o'rtacha ish haqini oshirish, aholi jon boshiga YAIM hajmini oshirish;

ikkinchi, aholi keng qatlamining moliyaviy savodxonligini oshirishda yuqori o'rinlarda turuvchi mamlakatlar (Daniya, Norvegiya, Shvedsiyada 71% aholisi moliyaviy savodxon hisoblanadi)[11] tajribasidan foydalanish ya'ni, maktabning yuqori sinflarida moliyaviy savodxonlik darslarining majburiy fan sifatida o'tilishini amalga oshirish. Bundan tashqari, media maydonda Moliya vazirligi tomonidan moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha ishonchli va sodda axborotlarni keng ommaga yetkazish. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining moliyaviy savodxonlik bo'yicha axborot-ta'lim veb-sayti sayti haqida keng ommani tanishtirish va ushbu sayt o'quv materiallarini muntazam takomillashtirib, boyitib borish;

uchinchi, Emitent hamda savdo tashkilotchilari haqida axborotlar ochiqligini yanada kuchaytirish. Moliya vazirligining Korporativ axborot yagona portal hamda Ochiq ma'lumotlar portalining sayt ma'lumotlaridan emitent va savdo ishtirokchilari haqida barcha ma'lumotlarni doimiy yangilab ommalashtirib borish.

To'rtinchi, fond birjasida moliyaviy instrumentlarning yangi turlari savdosini amalga oshirish bo'yicha ichki "benchmark"larni tashkil etish, moliya bozorida resurslar jalb qilishda bozor holatini baholash imkoniyatlariga ega xizmat ko'rsatadigan konsalting institutlari faoliyatini rivojlantirish. Bunda moliya bozori instrumentlarining har bir turi (kreditlar va fond bozori instrumentlari,...) bo'yicha bozorda aniq tahliliy hisob kitoblarga asoslangan ma'lumotlar bazasini shakllantirish va doimiy yangilab borish

biznikcha mamalakatimizda kapital bozorida chakana investorlar faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. [Podgorny B.](#) The Russian stock market as a social space: A theoretical basis. [Economic Annals-XXI](#) Volume 164, Issue 3-4, 22 June 2017, Pages 20-23
2. Johan Almenberg, Anna Dreber, Gender, stock market participation and financial literacy, *Economics Letters*, Volume 137, 2015, Pages 140-142, ISSN 0165-1765.
3. Ming Gao, No pain, no gain? Household beliefs and stock market participation, *Economics Letters*, Volume 181, 2019, Pages 81-84, ISSN 0165-1765, <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2019.05.001>.
4. Maxmudov N.M., Avazov N.R. "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo'llari": Ilmiy-ommabop risola. - T.: TDIU, 2019y. - 104 b.
5. Elmirezayev, S., & Omonov, S. (2020). DIVIDEND POLICY ANALYSIS IN DEVELOPED COUNTRIES AND DIVIDEND ARISTOCRATS. *International Finance and Accounting*, 2020(2), 22.
6. Muxamedov, F. (2019). Qimmatli qog'ozlar bozori savdo tizimlarining rivojlanish tendensiyalari tahlili va muammolari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, (4), 81-91.
7. Ishnazarov, Sh. Nurullayeva, M. Muminova, N. Ro'zimetova. *Ekonometrika asoslari. O'quv qo'llanma.* – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 258 bet
8. Gujarati D.N. *Basic Econometrics*. McGraw-Hill, 4th edition, 2003 (Gu), Inc.p. 90
9. Узоков, Н., Хушмурадов, О. Х., & Бабаева, Л. (2014). РОЛЬ ИНВЕСТИЦИИ В МОДЕРНИЗАЦИИ И РАЗВИТИИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ. In *ФЕНОМЕН РЫНОЧНОГО ХОЗЯЙСТВА: ОТ ИСТОКОВ ДО НАШИХ ДНЕЙ* (pp. 376-378).
10. Oman, X., & Alisherovich, T. S. (2022). THE ROLE AND IMPORTANCE OF CLUSTERS IN THE AGRICULTURAL SECTOR. *Gospodarka i Innowacje.*, 29, 202-206.
11. Маматов, А. А., Жураев, Т. Т., Назарова, Ф. Х., Хуррамов, А. Ф., & Маматов, М. А. (2020). Развитие хлопково-текстильных кластеров в экономике Республики Узбекистан. *Экономика и предпринимательство*, (9), 419-423.
12. Маматов, А. А., & Хуррамов, А. Ф. (2017). Иностраннные инвестиции как фактор экономического роста Республики Узбекистан. *Экономика и предпринимательство*, (10-2), 98-101.
13. Murodov, J. (2020). Мамлакатимизда хизмат кўрсатиш соҳасида олиб борилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохатлар кўлами. *Архив научных исследований*, (29).
14. Утанов Б., Маматкулов Б., Ахмедова М., Муродов Дж. и Абдикулова Д. (2021). Взаимосвязь взаимодействия сельскохозяйственного производства с объемом дехканского производства в Узбекистане. *Илкогретим Онлайн*, 20 (3).
15. TUYGUNOVICH, A. A., OGLI, S. O. A., & QIZI, K. Z. K. Problems of Improving Stock Market Trading Mechanisms in Uzbekistan. *JournalNX*, 6(07), 330-334.
16. Aliqulova, A. (2020). ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF SECURITIES OF COMMERCIAL BANKS AT THE RSE "TASHKENT". *International Finance and Accounting*, 2020(1), 13.

17. Аликулов, А. Т. (2019). Ўзбекистонда иқтисодий либераллаштириш ва унинг капитал оқимига таъсири. *Экономика и финансы (Узбекистан)*, (6), 54-58.
18. Iskandarovich, R. R. (2022). QISHLOQ XO 'JALIGIDA AGROKLASTERLARINI BARPO ETISHNING XORIJ TAJRIBALARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 24, 390-394.
19. Djalilov, R. H. (2021). The role of the cameral tax audit in the tax control of the republic of uzbekistan.
20. ДЖАЛИЛОВ, Р. РОЛЬ ИСТОЧНИКОВ ИНФОРМАЦИИ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ. *ECONOMICS*, (3), 42-46.
21. Рашидов, Р. И., & Муртазаев, Н. Р. (2020). DIRECTIONS OF INNOVATIVE AGRICULTURAL DEVELOPMENT. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, 2(7).
22. Turobov, S. A., & Faxriddinov, B. F. (2021). DEVELOPMENT OF HOME-ENTREPRENEURSHIP-GUARANTEE OF AGRICULTURE STRATEGY. *International journal of trends in marketing management*, 9(1).
23. Туробов, Ш. А., & Фахриддинов, Б. Ф. Ў. (2021). УЙ ХЎЖАЛИКЛАРИ ТАДБИРКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ–ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРАҚҚИЁТИ ГАРОВИ СИФАТИДА. *Экономика и финансы (Узбекистан)*, (4 (140)), 15-20.
24. Nakimovich, B. A. (2021). Prospects for the development of the fruit and vegetable products market. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 1270-1278.
25. Бердиев, А. Х., Фармонов, Ж. Б., & Расулов, Х. К. (2020). Эффективность переработки маслосодержащего сырья: проблемы и пути их решения. *Вестник науки и образования*, (13-3 (91)), 6-12.
26. NORMAMATOVICH, K. O., EGAMBERDIYEVNA, A. K., & NAKIMOVICH, B. K. Creating a Favorable Environment for Attracting Foreign Investment and Strengthening Its Legal Framework. *JournalNX*, 6(05), 53-56.
27. Khakimovich, B. K. . (2022). Development of Private Capital Financial Statement Audit Methodology in Accordance with International Standards. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 299–303.
28. Azimova, H. (2019). RISING THE INCOME OF POPULATION–THE GUARANTY OF LIVING STANDARD. *International Finance and Accounting*, 2019(3), 7.
29. Алимханова, А. Н., & Мицель, А. А. (2019). Оценка эффективности предприятий на основе метода ДЕА. *Доклады Томского государственного университета систем управления и радиоэлектроники*, 22(2), 104-108.
30. Равшанов, А. Д., Хасанов, Ш. Х., & Алимханова, Н. А. (2018). Қишлоқ хўжалигини инвестицион-инновацион ривожлантириш
31. Жумаева, Г. Ж., Хасанова, Ю. М., & Рузиев, З. И. СВОБОДНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЗОНЫ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.
32. Жумаева, Г. Ж. (2020). ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО УЧЕТА И АНАЛИЗА. *Экономика и социум*, (3 (70)), 283-286.
33. Музаффарова, К. З., & Эгамбердиева, С. Р. (2022). ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ ИҚТИСОДИЁТИДА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИНГ РОЛИ. *Журнал Инновации в Экономике*, 5(1).

34. Эгамбердиева, С. Р. (2021). ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАР ЖАРАЁНИДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ. *Экономика и финансы (Узбекистан)*, (4 (140)), 42-47.
35. Аминов, Ф. Б. (2022). РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ. *Economics*, (1 (51)), 26-29.
36. Аминов Ф.Б. (2022). НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ КООПЕРАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. *Экономика и социум*, (10-1 (101)), 232-237.
37. <https://finshots.in/infographic/what-percent-of-a-nations-population-invests-in-stocks/>
38. <https://www.worlddata.info/average-income.php>
39. <https://public.tableau.com/app/profile/gflec/viz/OFADULTSWHOAREFINANCIALLYLITERATE/Sheet1>
40. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=true
41. <https://www.elsevier.com>
42. <http://www.deponet.uz>
43. <http://www.uzse.uz>
44. <http://www.mf.uz>